

Тетяна Касаткіна,

мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ,

Володимир Касаткін,

мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

ЕКОЛОГІЧНЕ ІНФОРМУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ СУСПІЛЬНО ЗНАЧУЩИЙ НАПРЯМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

У статті висвітлюється роль і місце сучасних бібліотек у системі обробки, збереження, аналізу та поширення екологічної інформації. Аналізується значення бібліотечних установ у вдосконаленні використання екологічних інформаційних ресурсів для широких верств суспільства.

Ключові слова: екологічна інформація, бібліотека, інформаційне забезпечення.

Важливу роль у забезпеченні гармонійного співіснування людини і природного середовища відіграє поінформованість суспільства про можливі ризики споживацького ставлення до природних ресурсів, про наслідки порушення балансу в результаті втручання людини в природні системи, з одного боку, а також популяризація впровадження екологічного підходу в усі сфери діяльності – з іншого. Бібліотеки на сьогодні покликані створити необхідні умови для того, щоб привернути увагу до вирішення вже існуючих та попередження можливих екологічних проблем шляхом забезпечення читачів цілісною інформацією про довкілля.

Питання екологічного інформування є актуальною темою досліджень бібліотекознавців, журналістів, екологів. Проблеми поширення екологічних знань розглядаються в працях І. Романченко [4], В. Лучанської, Д. Олтаржевського [2]. У сучасних дослідженнях наголошується на необхідності створення системи інформаційно-бібліотечного забезпечення екологічною інформацією науки та суспільства.

Проблема охорони і збереження навколишнього середовища досить складна: потрібно залучати величезну кількість природничих дисциплін, посилюючи їх взаємодію із суспільними науками. Такий міждисциплінарний підхід допомагає єднати зусилля науковців і практиків, ураховувати сукупність факторів конкретної ситуації [7].

Тому бібліотеки мають виступити об'єднаним фактором екологічних знань зі знаннями гуманітарними з метою їх адаптації для невідповідного читача та інтеграції в суспільство.

Особливість інформаційної функції сучасної бібліотеки полягає в тому, що вона реалізується в тісній взаємодії з іншими суб'єктами інформаційного процесу, з використанням різних каналів поширення інформації. Бібліотека активно бере участь в оцінці, інтерпретації і фільтрації інформації, у встановленні певних зв'язків між інформаційними масивами з метою забезпечення доступу користувачів до широкого спектра джерел соціально значущої інформації [3].

Еколого-просвітницька діяльність бібліотек України сьогодні – це інформування громадськості про природоохоронні заходи та соціально значущі дати екологічного спрямування, сезонні акції екологічних організацій, формування екологічної свідомості підростаючого покоління, що спонукає користувачів бібліотек до роздумів над проблемами охорони навколишнього середовища.

У системі екологічного інформування роль бібліотек обумовлюється:

- наявністю інформаційних ресурсів;
- відкритістю та доступністю інформації;
- впровадженням сучасних технологій;
- кваліфікованими кадрами [6].

Кваліфіковані кадри бібліотечних установ є гарантією якості інформації. Цьому питанню приділяє велику увагу М. А. Янковська, стверджуючи, що для захисту нашого навколишнього середовища питання надійних джерел інформації має вирішальне значення.

Професіональні бібліотекарі не можуть нести відповідальність за створення досліджень з навколишнього середовища, але вони, безумовно, можуть нести відповідальність за надання допомоги у створенні, організації, архівуванні та отриманні обґрунтованих екологічних масивів інформації [8].

Проблема забезпечення інформаційними ресурсами екологічного спрямування досить складна, тому що екологічна інформація порушує різноманітні екологічні теми; представлена в різних форматах – друкованих, візуальних, звукових записах, електронних і швидкозростаючих інтернет-ресурсах; постійно генерується і вміщує об'єднання різних авторів та структур – учених, державні установи, комерційні видавництва, екологічні рухи, професійні і приватні організації, екологів, викладачів, журналістів і бібліотекарів. Таким чином, формування інформаційних ресурсів з екології відбувається шляхом:

- поповнення фонду бібліотеки екологічною літературою;

- створення власних ресурсів;
- використання мережі Інтернет.

Вільний доступ до екологічної інформації забезпечується відповідно до положень Орхуської конвенції про доступ до екологічної інформації, яка серед іншого має на меті сприяти поширенню екологічних знань для кращого розуміння процесів, пов'язаних з навколишнім середовищем і сталим розвитком, і заохочувати всебічну поінформованість громадськості щодо рішень, які мають вплив на стан навколишнього середовища та сталий розвиток, і її участь у процесі прийняття таких рішень [5].

Незважаючи на те що офіційні природоохоронні органи зобов'язані надавати екологічну інформацію на запити громадськості, існують деякі незручності – інформація надається неоперативно і стисло, а іноді інформації в державних органах може взагалі не бути. У свою чергу бібліотеки мають здійснювати інформаційне забезпечення запитів керівників і провідних спеціалістів державних та громадських екологічних структур, забезпечуючи реалізацію екологічного законодавства та створюючи комфортні умови безперервного вільного доступу до інформації.

Бібліотекар та бібліотекознавці мають навички зіставлення, відстеження, управління і звітності інформаційних потоків, досвід зберігання і пошуку інформації, необхідні для дотримання вільної інформації згідно з чинним законодавством.

Зберігання й пошук інформації, каталогізація та класифікація, індексування, використання метаданих відіграють роль у забезпеченні організації інформації, захищеної від небезпеки її втрати [9].

Розвиток екологічного інформування в сучасній бібліотечній діяльності набуває дедалі більших масштабів. Залучення ресурсів мережі Інтернет до активного інфотворення підвищує ефективність сучасного інформаційного виробництва. Створення електронних екологічних баз даних є проявом адаптації бібліотечних установ до вимог і потреб суспільства. Бібліотекам необхідно шукати ефективні інноваційні методи роботи з усіма верствами населення, використовувати можливості всіх доступних інформаційних технологій, взаємодіяти з природно-ресурсними і природоохоронними, громадськими екологічними організаціями, науковими центрами, освітніми установами, з міжнародною спільнотою.

Об'єднання зусиль і спільні дії бібліотек, громадськості, державних служб, навчальних установ сприятимуть посиленню інтересу населення до проблем екології, а значить, і вихованню екологічної культури.

Співпраця з органами державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями, керівниками і фахівцями підприємств сприятиме поповненню наявних у бібліотеках баз даних,

у т. ч. електронних, інформації про екологічний стан, екологічні тенденції розвитку, джерела забруднення довкілля і продуктів харчування, про інші соціально-економічні фактори.

Для розвитку сучасних бібліотек у напрямі забезпечення екологічною інформацією суспільства необхідно вирішити такі завдання:

- надання постійної інформаційної підтримки навчального процесу та науково-дослідницької діяльності студентів, аспірантів, науковців;
- активізація роботи бібліотеки в поширенні знань з охорони навколишнього середовища;
- формування нових форм співробітництва з державними та громадськими екологічними організаціями;
- надання відкритого доступу до інформації користувачам на високому професійному рівні з використанням нових інформаційних технологій;
- залучення молоді до участі в рухах і заходах на захист і збереження рідної природи;
- запровадження інноваційних форм індивідуальної та масової роботи з екологічної просвіти [6].

Як зазначає В.Горовий, д-р іст. наук, «для ефективного застосування національних інформаційних ресурсів необхідне вдосконалення відповідних методик у відповідності зі специфікою сьогодення.

Серед основних напрямів цієї діяльності – уніфікація інформаційних ресурсів за формою їх вираження, згідно з вимогами сучасності – оцифрування інформаційних масивів на всіх наявних видах носіїв, розвиток кооперації інформаційних фондів, баз даних, удосконалення методів управління цими масивами, налагодження суспільно доступної інформації про їх зміст, підготовка інформаційними працівниками відповідних ресурсів для найбільш зручного використання замовником, удосконалення дистантних форм обслуговування користувачів як перспективний шлях розвитку й організації використання інформації, удосконалення діяльності електронних бібліотек та інших форм відкритого доступу до інформаційних ресурсів, удосконалення системи правового забезпечення використання вітчизняних інформаційних ресурсів України і в глобальному інформаційному просторі» [1].

Сьогодні можна констатувати, що перед бібліотеками поставлене нелегке завдання виступити головним інформаційним навігатором екологічних знань, визначити організацію та класифікацію екологічної інформації в системі її поширення, забезпечити швидкий, вільний доступ до інформаційних ресурсів екологічної тематики.

Таким чином, сучасна бібліотека є центром збереження інформації, гарантує надання якісних послуг у процесі екологічного інформування суспільства та забезпечує розвиток екологічного інфотворення.

Список використаних джерел

1. *Горовий В.* Бібліотеки як інформаційні центри української інформатизації / В. Горовий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К. : НБУВ, 2009. – Вип. 25. – С. 23–35.

2. Висвітлення екологічної тематики на сторінках сучасної української преси (засади, проблематика, досвід, жанрові форми та мовностилістичні прийоми) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.08 / Д. О. Олтаржевський ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т журналістики. – К., 2004. – 16 с. – укр.

3. *Гранчак Т.* Бібліотеки в системі політичної комунікації: тенденції розвитку та завдання / Т. Гранчак // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К. : НБУВ, 2011. – Вип. 30. – С. 7–26.

4. Діяльність бібліотек по формуванню екологічної культури дітей (друга половина ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08 / І. Г. Романченко; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – К., 2006. – 19 с. – укр.

5. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція) (Конвенцію ратифіковано Законом № 832–XIV (832–14) від 06.07.99). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_015. – Назва з екрана.

6. *Панасюк Т. Г.* Бібліотека ВНЗ в системі екологічної інформації та культури [Електронний ресурс] / Т. Панасюк // Бібліотека в освітньому просторі. Інформаційний бюлетень. – Хмельницький, 2008. – № 5. Електр. дані та прогн. – Режим доступу: http://library.tup.km.ua/about_library/metodob/Buletten05/bul5_1.htm. – Назва з екрана.

7. *Шпак А.* Гармонізуючи відносини соціуму з довкіллям / А. Шпак, П. Черинько, Т. Полторацька // Вісн. НАН України. – 2011. – № 2. – С. 23–36.

8. *Jankowska M. A.* The Need for Environmental Information Quality [Electronic resource] / M. A. Jankowska // Associate Network Resources Librarian. – Mode of access: <http://www.istl.org/00-spring/article5.html>. – Title from the screen.

9. McCulloch I. Public Access to Environmental Information – the Librarian's Rôle [Electronic resource] // Electronic Resources Librarian, Centre for Ecology and Hydrology: United Kingdom. – Mode of access: nippur.irb.hr/euraslic/ABSTRACTS/ian.do. – Title from the screen.